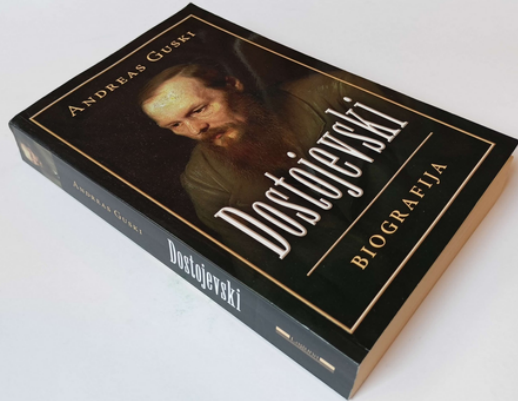

FJODOR MIHAJLOVIČ DOSTOJEVSKI

(Moskva, 11. 11. 1821. – Sankt
Peterburg, 9. 2. 1881.)

Jedan od najznačajnijih svjetskih
književnika

Poznavatelj najdubljih dubina ljudske
duše

Začetnik moderne psihologije i
psihoanalize

Matija Grgat

Ruski književnik ukrajinskih korijena

Predstavnik ruskog realizma

Utemeljitelj moderne proze

Vodi čitatelja do suočavanja sa
složenim životnim pitanjima

Osuđuje ideologije, a uzdiže
dostojanstvo čovjeka i izaziva empatiju
prema moralno najbjeđnijim ljudima

Pokazuje put zacjeljivanja i ozdravljenja
pojedince i društvu

Njegov su život obilježili:

- nasilna očeva smrt
- epilepsija
- smrtna osuda zbog djelovanja u radu utopijsko-socijalističkog kruga ("Petraševaca")
- stratište i bliski susret sa smrću
- carevo pomilovanje i preinačenje kazne u robiju
- život kažnjenika i čitanje Biblije koju mu je u ruke stavila neka gospođa na putu u Sibir
- smrti bliskih srodnika i briga za obitelj
- porok kockanja

Čovjek je duhovno biće u razvoju; životne prilike i nove spoznaje mijenjaju njegova uvjerenja i poglede.

Onaj tko je spreman promatrati i proučavati ljude, otkrit će kako je život misterij.

Susret s patnjom i smrću granična su iskustva koja ogoljuju naš svijet, stavljaju nam pred oči najbitnija životna pitanja i mijenjaju naše perspektive te jasnije spoznajemo istinu.

Vjera je u patnjama blagotvorna snaga koja vraća nadu i život slomljenom duhu i patničkoj duši.

Dostojevski o sebi:

"Mene nazivaju psihologom: to nije točno, ja sam samo realist u višem smislu riječi, tj. ja slikam svu dubinu čovjekove duše."

"Da me nije katastrofa u Sibiriji ponovno vratila pravednosti, bio bih, zaista, poludio....U žalostima prisilnih radova čovjek se mijenja zbog vjere kao suha trava od kiše i konačno nalazi vjeru jer se u nevolji istina jasnije objavljuje."

Zločin i kazna

Roman prikazuje **problem zločina i kazne** u okviru carske Rusije, Petrograda 19. stoljeća; obuhvaća svu složenost života, društva, mentaliteta i ideja toga vremena, ali prerasta te granice.

Izrasta u **genijalan književni prikaz skrivenih duševnih i duhovnih ponora i uvida u duhovne zakonitosti**.

Ocrtava ljudsku narav, nudi odgovor na vječna čovjekova pitanja o problemu zla i zločina, patnje te uopće smisla života.

Temeljen je na piščevim životnim (posebno robijaškim) iskustvima, zapažanjima, proučavanjima, na zanimanju za čovjeka i njegovu dušu, o čemu piše u "Zapisima iz mrtvog doma".

Zašto čitati Dostojevskoga?

Zato što je najizvrsniji poznavatelj ljudske duše.

Zato što su mu djela:

...vrhunska škola neiscrpnih životnih spoznaja...

...zrcalo ljudske naravi u kojoj možemo vidjeti svoju sliku...

...pokretač introspekcije i duhovne samospoznaje...

...putokaz za suočavanje sa zlom...

...primjer osmišljavanja patnje...

...poticaj za intenzivnije življenje života...

...ključ za otvaranje naše suosjećajnosti i boljega odnosa s drugima...

Ovo su samo neki razlozi, a vi ih otkrijte još!

Dostojevski o duši:

"Dušu i njenu razvijenost teško je svrstati pod bilo kakav zadani stupanj. Čak ni samo obrazovanje nije u ovom slučaju nikakvo mjerilo. Prvi sam spreman posvjedočiti da sam i u najneobrazovanijoj i najugnjetenijoj sredini među tim patnicima susretao crte najtankoćutnijeg duševnog razvitka. U kaznionici se ponekad događalo da nekog čovjeka poznaješ nekoliko godina i misliš za njega da je zvijer, a ne čovjek, prezireš ga. I odjednom iznenada dolazi trenutak kad se njegova duša, na neki nehotičan poriv, sasvim bjelodano otkriva, i ugledaš u njoj takvo bogatstvo, osjećaje, srce, takvo jasno shvaćanje i svoje i tuđe patnje, te ti se učini da ti se oči otvaraju i u prvi čas ne vjeruješ u to što si vidio i čuo. Događa se i obrnuto: obrazovanost je ponekad spojena s takvim barbarstvom, s takvim cinizmom, da se zgadi i, ma kako bio dobar ili pristran, ne nalaziš u svom srcu ni isprike ni opravdanja."
(Iz *Zapisa o mrtvom domu*)

Iskustvena i filozofska osnova

Kažnjeničke godine u Sibiru, upoznavanje izbliza zločinaca, ubojica, lopova, upoznavanje duša moralno posrnulih ljudi iz temelja mijenjaju njegov pogled na svijet – iz socijalističkoga u kršćanski.

Vidi korijen zla u ranjenoj, slaboj i grešnoj ljudskoj naravi, a potrebu za ljubavlju i poštovanjem kao iskonsku ljudsku potrebu koja zadovoljena budi čovječnost čak i u nagorim zločincima.

Po povratku s robije objavljuje "Zapise iz mrtvog doma", u kojima prikazuje svijet kažnjenika koji mu donose carsku milost, a nama pomažu bolje razumjeti roman "Zločin i kazna".

Svi ljudi griješe i najdublja njihova čežnja je razumijevanje, oprost i sućut.

Moralno propao čovjek veliki je nesretnik u kojem se čovječnost rađa kad je netko prema njemu čovječan.

Društvena osuda i izopćenje takvog nesretnika neće riješiti ni njegov osobni problem ni problem društva nego će ih produbiti.

Dostojevski o snazi čovječnosti:

"Zatvorenik i sam zna da je zatvorenik, izopćenik...ali nikakvim ga žigovima, nikakvim okovima nećete prisiliti da zaboravi da je čovjek. A budući da je stvarno čovjek, onda s njim treba postupati kao s čovjekom. Bože moj! Pa čovječni postupak može očovječiti čak i takvoga na kojemu je već davno izbljedjelo lice Božje. S takvim `nesretnicima` i treba postupati najčovječnije. To je njihov spas i radost. Susretao sam tako dobre i plemenite zapovjednike. Vidio sam djelovanje njihovih postupaka na te ponižene. Nekoliko ljubaznih riječi – i zatvorenici bi moralno uskrsnuli. Oni bi se kao djeca radovali i kao djeca počeli voljeti."

O djelovanju zakonske kazne

"Naravno, kaznionice i sistem prisilnog rada ne popravljaju zločinca; oni ga samo kažnjavaju i osiguravaju društvo daljnjih zločinčevih napada na njegov mir... Osim toga, on je već otrpio društvenu kaznu i zbog toga sebe smatra gotovo očišćenim, nedužnim."

(Iz Zapisa o mrtvom domu)

Metafizički temelji života

Dostojevski vraća životu metafizičku dimenziju i ukazuje na dušu kao izvor dobra i zla, na patnju kao neizostavnu, odgojnu i iskupljujuću snagu i ljubav kao duhovnu moć preobrazbe.

Suprotstavlja se novim teorijama o čovjeku i društvu – socijalnom darvinizmu i socijalizmu. To su teorije koje isključuju dušu. Prva temelji društvo na prirodnoj selekciji i opstanku najsposobnijih. Druga problem zločina i kazne vide kao "prosvjed protiv abnormalnog društvenog poretka", želi izgraditi "savršeno društvo" u kojem neće biti nepravde pa će i čovjek biti "dobar". Ona konkretnog čovjeka žrtvuju apstraktnoj "budućnosti čovječanstva". I jedni i drugi prihvaćaju zakon moći/buduće pravde koji su iznad morala, a čovjeka dehumaniziraju (stara lihvarica, kapitalisti)

Dostojevski pokazuje da narav čovjekova opovrgava takve tvrdnje: **čovjek ne djeluje prema razboru, nego cjelinom svoga bića.**

Moral je zato pitanje duše, višeg reda, ne samog intelekta, koji je jedan njezin dio.

Intelekt može logikom opravdati nemoral kad se krene od neistinitih premisa, a to upravo čine ideologije.

Ljudsku narav obilježava samovolja, koja zahvaća sve slojeve bića pa sam razum nije dostatan da je obuzda.

Zbog takve naravi čovjek prelazi dopuštene granice, a posebno se lako pretvara u tiranina onaj koji ima moć i vlast nad ljudima, što je pogubno za čitavo društvo jer će takav primjer slijediti i ostali.

Iz tiranije teško se čovjek vraća ljudskosti budući da je to bolan i težak put lomljenja vlastite volje, svoga ega, dotadašnje osnove bića i trajan proces kultiviranja cijele osobnosti.

Jedini je način popravljivanja i povratka u ljudskost korjenita promjena: spoznaja istine i buđenje duše, ljubavi, savjesti, što je moguće samo kroz patnju.

LJUBAV je jedini lijek za moralnu bolest čovjeka i društva

"...čovjek je, uvijek i svagdje, bio on što mu drago, volio djelovati tako kako je želio, a nipošto tako kako su mu nalagali razum i probitak...Što zna razbor? Razbor zna samo ono što je uspio saznati..., a ljudska priroda djeluje kao cjelina, svime što se u njoj nalazi, svjesno i nesvjesno, pa makar i laže, ali živi. "

"Patnja – pa to je jedini uzrok spoznaji. ...a bez čista srca nema potpune, prave spoznaje...a gdje nema ljubavi, nema ni razbora."

"Čovjek i građanin ginu u tiraninu zauvijek, a povratak ljudskom dostojanstvu, pokajanju, preporodu postaje mu gotovo nemoguć. Uz to primjer: mogućnost takve samovolje djeluje zarazno i na cijelo društvo: takva je vlast napast. Društvo koje ravnodušno gleda takvu pojavu već je i samo zaraženo u svojoj osnovi."

(Iz *Zapisa o mrtvom domu*)

"Jedna smrt u zamjenu za stotinu života - pa to je obična matematika. A koliko vrijedi život te sušičave, glupe i opake babetine na vagi svega živoga? Ništa više od života jedne gnjide, štakora, pa ni toliko ne vrijedi jer je ta baba štetna."

(iz romana *Zločin i kazna*)

Za razumno djelovanje nedostatno je imati samo razum

Raskoljnikov, glavni lik romana, siromašni je student, darovit, osjetljiv na nesreću drugih, iscrpljen glađu i nevoljama, pogođen sestrinom odlukom da se za nj žrtvuje, **zaslijepljen idejom o "neobičnim" i "običnim" ljudima,** koju izlaže u jednom novinskom članku, i zlobom niklom iz svega toga pa i osjećaja opće nepravde.

"Neobični" su poput Napoleona u stanju kršiti zakone i prelaziti moralne granice radi "većeg dobra" i "napretka".

Sam upada u napast da iskuša je li on "Napoleon" (neobičan) ili "gnjida" (običan).

Na lihvaricu Aljonu gleda intelektualno kao na društveni problem i ne vidi moralne prepreke u njezinu ubojstvu. Iako sve želi rješavati "po savjesti" i radi "dobra dugih", zapravo ušutkava vlastitu savjest.

Zle ideje, ideologije i toksične emocije (zlovolja, pakost, mržnja) nadjačale su mu razboritost i savjest i izopacificale njegov duh.

Nakon dvostrukog ubojstva (ubija i svjedokinju, nedužnu Aljoninu sestru Lizavetu, koja trpi Aljonin teror), doživljava unutarnji slom pa će se na kraju, na nagovor prostitutke Sonje, Lizavetine prijateljice koja kao i Lizaveta slijedi Kristov nauk i primjer, predati vlastima.

Samo je ubojstvo upravljano nesvjesnim i podsvjesnim impulsima, a ne toliko voljom, a iza njega proživljava teške duševne patnje, rastrojstvo, isključenost iz svijeta ljudi, duhovnu tamu i ne vidi smisao života.

Patnja je neizbježno ljudsko iskustvo i tek kroz suočavanje s njom možemo razumjeti sebe i druge.

Đavolska je oholost postavljati se iznad drugih – ona nas izdvaja i osamljuje te potiče na prelazak moralnih granica uzdižući našu samovolju, naš ego..

Nakon oholosti neizostavno slijedi poniženje i otkrivanje vlastite grješnosti: priznavanje i katarza (čišćenje i usavršavanje duše) ili propast.

Zločin ima pravnu kaznu: sudsku osudu, moralnu – grižnja savjesti i metafizičku kaznu – otpadanje od ljubavi, istine, dobrote, ljepote, smisla života; nihilizam – a to je pakao.

Prije ubojstva

"Posljednji dan koji je tako nenadano stigao i odjednom o svemu odlučio, djelovao je na njega gotovo posve mehanički: kao da ga je tko uhvatio za ruku i povukao za sobom, neodoljivo, slijepo, vrhunaravnom snagom, bez pogovora. Baš kao da mu je krajičak odjeće zapao u kotač na stroju, pa ga je stroj počeo uvlačiti u sebe."

Poslije ubojstva i priznanja

"Bezrazložan i besciljan nemir u sadašnjosti, a u budućnosti tek neprekidne žrtve kojima ništa neće postići – eto što ga čeka na ovome svijetu. I što vrijedi što će mu za osam godina biti tek trideset i dvije godine i što će moći iznova započeti život?"

Čemu da živi? Na što da računa? Čemu da teži? Zar da živi samo zato da opstoji? Pa i prije je bio tisuću puta voljan žrtvovati život za ideju, za nadu, pa čak i za tlapnju. Goli život nije mu nikad bio dovoljan, uvijek je htio nešto više. Možda je samo zbog svojih želja i držao tada sebe za čovjeka kome je dopušteno više nego drugom."

Inuicija je dublja od ntelekta, duša prije spoznaje nego razum

Dostojevski pokazuje kako su **naša podsvijest i nesvjesno u nama pravi pokretači naših djelovanja**. U tom području vidljive su naknadno duhovne sile koje predstavljaju dobro i zlo, a djeluju preko ideja, osjećaja, raspoloženja, misli, uvjerenja, čina.

Raskolnikova prate snovi koji na simboličnoj razini progovaraju o onome što još nije doprlo do njegova razuma i svijesti, ali ih on teško shvaća.

Tek naknadno spoznaje svoje zablude – opsjednutost jednom idejom (monomanija), praznovjernost – u svim događanjima vidio povezanost kao da ga je netko navodio na zločin (osjećaj začaranosti), samohipnoza i gubljenje unutarnje slobode zbog pakosti, zlih misli koje su preuzele pomoću straha i pogrešnih vjerovanja njegovo biće. Prvi san koji mu je govorio o njegovom duševnom rascjepu, protumačio je kao proročanski i uplašio ga se te na kraju ubio i nevinu Lizavetu, blagu i poniznu, zbog koje nema grižnju savjesti kao zbog "zločeste" Aljone.

Kasnije **osjeća prisutnost zla, traži put povratka dobru**.

Misaone konstrukcije, pretjerano intelektualno osamljivanje i intelektualne aktivnosti mogu nas odvojiti od stvarnosti i života.

Apstraktno mišljenje uz potiskivanje drugih dimenzija duše (razboritost, svjesnost, ljubav, vjera, volja, empatija...) vode okrutnosti, narušavaju ljudsku cjelovitost i dovode do rascijepljenosti čovjekove duše; tada čovjeka ne doživljavamo konkretno, nego imamo svoju sliku o njemu i po toj ga slici sudimo.

Ideologije imaju takav obrazac i protivne su konkretnom čovjeku.

Odobranje žrtvovanja konkretnih ljudi u ime apstraktnog čovječanstva i njegove budućnosti demonsko je pravdanje zla u ime dobra.

Zlo razara (raskoljuje) ljudsku osobu: intelekt, dušu, savjest, volju... (vrag, prasl. *vorgъ: neprijatelj isto što i đavao (od diabolos – grč. neprijatelj, tužitelj, protivnik; onaj koji dijeli).

Raskolnikov Sonji:

“Htio sam ti samo nešto dokazati: da me vrag onda zaveo, a tek mi je poslije objasnio da nisam imao prava ići tim putem, jer sam upravo isto onakva gnjida kao i svi ostali! Narugao mi se pa sam zato i došao sad k tebi! Primi gosta! Da nisam gnjida, zar bih došao? Čuj, kad sam onda išao k babi, mislio sam samo *pokušati*...Zar sam ja babu ubio? Ja sam sebe ubio, a ne babu! Tu sam odmah umlatio lijepo sam sebe na vijeke vjekova!...A onu je babu vrag ubio, a ne ja...”

Raskolnikov i osjećaj zla nakon zločina:

“Ali je nevolja bila u tome što se u posljednje vrijeme, premda je gotovo neprestano bio sam, nikako i nigdje nije mogao osjećati sam. Odlazio je gdjekad izvan grada, izlazio na glavnu cestu, a jednom je čak zašao i u nekakav šumarak, ali što je neko mjesto bilo pustije, to je snažnije osjećao nečiju blisku i nemilu prisutnost...”

Svidrigajlov je duhovni antipod Raskolnikovu

Raskolnikov je **idealist, intelektualac, zaveden naoko pravednim i naprednim idejama za koje bi i život dao**. On naslućuje da je život "više od golog života". Nakon pada traži izlaz, prihvaća patnju kao način iskupljenja.

Svidrigajlov je razvratnik, čovjek koji je svoj ego, nagone, putenost i užitak stavio na prvo mjesto, Živi u porocima i ništa mu nije sveto. On pokušava prisvojiti i iskoristiti sve što može za svoj užitak i svoju izopačenu seksualnost te bježi od istine.

I njegova duša kroz košmarne snove progovara njegovoj savjesti, grizodušje ga progoni i na kraju odvodi u samoubojstvo (koje je Raskolnikov odbacio). Došao je do točke kada ne može prihvatiti priznanje grijeha, poniženje i patnju, a najvažnije – ne može tražiti oprost.

Pa ipak, u skladu s onim što Dostojevski piše o čovjeku u kojem uvijek ima trag čovječtva, čak i kada najniže padne, Svidrigajlov, u kome se demonsko očitovalo do najviše razine, čini nešto dobro: dijeli svoju imovinu onima kojima je potrebna.

Nije problem u tome što griješimo. Problem je u tome što to nismo spremni priznati i tražiti oprost zbog urođenog ponosa.

Put spoznaje i očovječenja istovjetan je putu patnje i umiranja našeg ega, našeg ponosa i naše oholosti.

Oni koji najviše pate, ali strpljivo pate, najbolje razumiju ljude.

Spustiti se do dna ljudske patnje – znači upoznati istinsku narav čovjeka.

Svi ljudi prepoznaju dobrotu kao najvišu duhovnu vrijednost.

Život je unatoč svim nevoljama i tamnim tonovima, lijep, a patnja ima smisao, samo trebamo pročitati svoj unutarnji pogled.

Raskolnikov i ponos

“Ali se nije stidio dopola obrijane glave ni okova, nego mu je ponos bio odviše povrijeđen; i razbolio se upravo od povrijeđena ponosa.”

Raskolnikov se mijenja promatrajući ljude

“Nikada nije s njima razgovarao o Bogu ni o vjeri, ali su ga htjeli ubiti kao bezbožnika; šutio je, nije se pravdao. Jedan je robijaš upravo bjesomučno nasrnuo na nj: Raskolnikov ga je dočekao mirno i bez riječi; nije ni okom trepnuo, ni jedna mu crta na licu nije zadrhtala. Stražar je skočio na vrijeme između njega i ubojice...”

“Na još jedno pitanje nije mogao naći odgovor: kako su svi oni zavoljeli Sonju?...svi bi redom skidali kape i svi bi je pozdravljali: `Draga naša Sofja Semjonovna, mjako naša blaga i milostiva`, govorili su ti osorni žigosani robijaši tom sitnom i slabašnom stvorenju.”
(Iz romana *Zločin i kazna*)

Povratak iz unutarnjeg "podzemlja"

U svemu je ključna prostitutka Sonja – njezin primjer i njezino slijeđenje Krista. Ona je jedina kojoj se Raskolnikov može otvoriti jer je smatra moralno potonulom kakav je i on. Sonja žrtvuje sebe kroz nametnutu prostituciju da bi prehranila obitelj, ali je u duši čista, ponizna patnica (kao i Lizaveta), odrekla se sebe zbog drugih, sve razumije, na sve blago gleda, sa svima suosjeća.

Da bi se vratio u zajednicu iz koje ga je isključio zločin, mora Raskolnikov prijeći dug i težak put: priznanje krivnje, prihvaćanje kazne, potres duše, uskrснуće duha, buđenje ljubavi i savjesti, naziranje smisla i cilja, prihvaćanje Sonjine vjere i evanđelja kao zakona života.

Poticaji na tom putu:

- monolog o Božjem milosrđu alkoholičara Marmeladovljeva, Sonjina oca;
 - Sonjin oprost ocu na samrti;
 - poljubac koji Raskolnikov prima od Sonjine mlađe sestre, simbola nevinosti, čistoće;
 - Sonjino čitanje Lazarova uskrснуća;
 - Sonjina blagost i sućut za njegovo stanje....
- Uz Sonju se mijenja, njoj vjeruje, njezine savjete prihvaća i priznaje ubojstvo a ona ga prati na robiji i tek mu ljubav pomaže vidjeti istinu. Posljednji san o kugi koju izazivaju mikroskopski sitna bića, "duhovi obdareni umom i voljom" pomažu mu "progledati".

Najveći čovjekov neprijatelj nalazi se u njemu samome, a počinje od rascjepa duše (intuitivnog, metafizičkog i moralnog središta) i razuma jer tada ne može spoznati objektivnu istinu.

Suočavanje s vlastitom grešnošću, moralnim posrnućem, zabludama, teško je i bolno, no to je prvi korak na putu ozdravljenja duše.

Iskustvo zla i patnje otvaraju nam duhovne oči i osvješćuju potrebu za ljubavlju.

Onaj koji čini drugome zlo, zapravo ga čini najprije sebi jer se time odjeljuje od Ljubavi, Života, Istine, Boga.

Krist je utjelovio najveći etički ideal i obranio istinu o dostojanstvu čovjeka; bez Krista ne bismo znali za milosrđe i oproštenje niti bi bilo moguće uskrснуće duše nakon počinjenog zla.

Intelekt se dugo opirao istini

“Ali premda je strogo sudio sam sebi, njegova okorjela savjest nije mogla naći bogzna kako strašne krivnje u njegovoj prošlosti, osim možda običnog neuspjeha koji može svatko doživjeti.”

“Eto što je jedino držao za svoj zločin: samo to što nije uspio i što je sam priznao svoju krivnju.”

Konačno shvaća bolest svoju i suvremenog doba/duha

“Ljudi u koje su se uselili pretvarali su se namah u bjesomučnike i luđake. Ali nikad, nikad nisu ljudi mislili da su toliko pametni niti su bili toliko uvjereni da znaju istinu koliko baš oni koji su bili zaraženi tom bolešću. Nikad nisu manje sumnjali u svoje osude, svoje znanstvene zaključke, u svoja moralna uvjerenja i načela. Cijela naselja, cijeli gradovi i narodi bili su zaraženi i ludovali. svi su se uzbunili i nisu shvaćali jedan drugoga, svatko je mislio da samo on zna pravu istinu..”

(Iz romana *Zločin i kazna*)

Put povratka u ljudsku zajednicu

Pored Sonje, za Raskolnikovljev povratak među "obične" ljude važni su osobito Razumihin, njegov prijatelj, koji će oženiti njegovu sestru Dunju, i policijski službenik Porfirije Petrovič. Razumihin je antipod Raskolnikovu: u sličnoj je situaciji, ali je karakterno i životnim stavom potpuno različit: "Nikad ga nikakvi neuspjesi nisu zbunili...nikakve ga nepovoljne okolnosti nisu mogle skršiti. Mogao je stanovati i na krovu, trpjeti najgoru glad i veliku studen...Znao je mnogo izvora iz kojih je mogao crpsti, naravno poštenim radom."

Razumihin živi život, vidi konkretnog čovjeka i ima za nj razumijevanja, gleda dobro u svakome, protivnik je apstraktnog, ideološkog doživljavanja ljudi. Ne osuđuje čovjeka, nego ideje. Raskolnikova žali i pomaže mu koliko god može.

Ime Razumihin dolazi od "razum", a sam lik je utjelovljenje razumnog postupanje i harmonije duše i intelekta.

Za razliku od Raskolnikova, u korijenu čijeg imena je "raskol, podjela", što simbolično govori o njegovoj unutarnjoj podijeljenosti, o podijeljenosti srca i razuma, osjećaja i intelekta, morala i nagona.

Prvi prijevodi romana pojašnjavaju figurativno značenje riječi "raskol", a to je: "iznijeti na svjetlo", "natjerati na ispovijest ili priznanje istine".

Postoje istine višega reda, a njih razumije čisto srce ispunjeno ljubavlju, koja jedina slama samovolju i stvara zajedništvo dok ideologije razaraju čovjeka i društvo.

Čovjek najčešće ima samo dva izbora: biti u pravu ili biti u ljubavi, u dobroti, sve ostalo u njegovu životu ovisi o tome.

Ideologije su "bezosjećajni" sustavi ideja koje daju orijentaciju ljudskom djelovanju, ali one su uvijek obrasci koji u primjeni apstrahiraju i zanemaruju stvarni život i konkretnog čovjeka i zato su neprijateljice života.

Ideologije zanemaruju živog čovjeka, živu dušu, ljudsku narav i zato grade utopije, a uglavnom završavaju nasiljem i terorom.

Dobrota je jedini princip za Razumihina :

"...a ja mislim ako je čovjek dobar, eto ti principa, i ništa drugo neću ni da znam....A kad bismo baš svakog sa svih strana razmatrali, koliko bi dobrih ljudi ostalo? ... Ako čovjeka odbiješ, nećeš ga popraviti, pogotovo nećeš takvog balavca. S balavcem treba biti dvostruko obzirniji. E, vi napredni tupani, ništa pod bogom ne shvaćate. Ako čovjeka ne poštivate, sami sebi našao činite."

Razumihin o socijalistima:

"Pokazat ću ti njihove knjige: svemu je kod njih kriv `utjecaj sredine` - i ništa drugo! To im je omiljena fraza. Odatle odmah slijedi: ako se društvo normalno uredi, automatski će nestati i svi zločini jer neće biti razloga da se protestira i svi će u jedan mah postati pravednicima. Ljudska narav se ne uzima u obzir, ona se isključuje, nje tobože nema! ...

Upravo zato nikako ne vole *živi proces* života: ne treba im *život duše*! Jer živa će duša tražiti da živi, živa se duša neće pokoriti mehanici, živa je duša sumnjičava, živa je duša natražnjačka! A ona druga možda i zaudara na strvinu, ali se može napraviti od kaučuka, međutim, zato nije živa, zato je bez volje, zato je ropska i neće se pobuniti...

Razumihin o savjesti

"Jer to odobravanje u duši da se prolijeva krv, to je, po mom mišljenju, strašnije nego što bi bilo službeno , zakonom dopušteno prolijevanje krvi..."

Porfirije Petrović dobar je poznavatelj ljudske duše

Porfirije Petrović voditelj je istražnog odjela za rješavanje slučaja ubojstva i brzo shvaća tko je ubojica. Nastoji najprije zbuniti i izazvati nestabilnog Raskolnikova na dobrovoljno ili nevoljno priznanje.

Kasnije odustaje od takvih metoda i nagovara Raskolnikova da prizna za svoje dobro jer **shvaća da je Raskolnikov bio neuračunljiv, da je iza toga mračna ideja, da je idealist koji bi mogao puno dobra učiniti ako doživi duhovnu i duševnu preobrazbu pa mu daje mogućnost da kroz patnju dođe do samospoznaje, promijeni život te služi istini i Rusiji.** On mu preporučuje čitanje o Lazarovu uskrsnuću sugerirajući mu kako je vjerom moguće izići iz stanja nihilizma i mraka u kojem se nalazi.

Promjena Raskolnikovljeve svijesti

Na kraju **Raskolnikov izlazi iz svog unutarnjeg intelektualnog labirinta punog proturječnosti kad otkriva u sebi ljubav prema Sonji, što ga vodi drugačijoj svijesti (duhu, duhovnom stanju):** "Umjesto dijalektike, započinjao je život i u svijesti mu se moralo razviti nešto sasvim drugo."

Čovjek je biće čiji se duh (svijest) razvija kroz zablude, patnju, introspekciju, samospoznaju, katarzu, što posljedično donosi uvide u istinu o njemu samome i njegovu položaju u svijetu.

Samim intelektom ne možemo dohvatiti istinsku radost i odgovore na najvažnija životna pitanja jer su svi takvi odgovori proturječni i ne donose sigurnost i mir; tek ljubav daje istinski smisao, radost i život duši.

Ljubav ima najveću transformativnu snagu i na najbolji način mijenja ljudsku svijest i ljudski svijet.

Porfirijeva dijagnoza

"Posrijedi je fantastično, mračno nedjelo, suvremeno nedjelo, slučaj našega doba kad se smutilo ljudsko srce, kad se citira fraza da prolivena krv 'osvježava', kad se sav život sastoji u komforu. Posrijedi su knjiške sanjarije, posrijedi je srce raspaljeno teorijom..."

"Ja mislim da ste vi jedan od onih kojima možeš i utrobu vaditi, ali će oni gledati mučitelje smješkajući se, samo ako nađu vjeru ili Boga. E pa, nađite ih i poživjet ćete."

Ljubav oživljuje dušu

"Uskrisila ih je ljubav, srce jednoga nosilo je u sebi neiscrpne izvore života za srce drugoga. odlučiše čekati i trpjeti."

"Ispod jastuka ležalo mu je evanđelje. Mehanički je posegnuo za njim....Zar mogu njezina uvjerenja sad ne biti i moja uvjerenja? Ili bar njezini osjećaji, njezine čežnje..."

(Iz romana *Zločin i kazna*)